

۱۱۹۳ مجتمع آموزش عالی مشهد

سرشناسه:	خاوری، معصومه، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور:	تربیت اجتماعی در قرآن/ معصومه خاوری.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۱۵۱ ص:؛ ۲۱×۱۴ س.م.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۱۰۶-۴
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۱۴۳] - ۱۵۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	اسلام و آموزش و پرورش -- جنبه‌های قرآنی
موضوع:	Islamic education -- Qur'anic teaching
موضوع:	تربیت اخلاقی -- جنبه‌های قرآنی
موضوع:	Moral education -- Qur'anic teaching
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International UniversityAlmustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	۱۳۹۵ خ ۱۸ / ۱۰۴ BP
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی:	۴۴۶۲۸۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

تربیت اجتماعی در قرآن
مؤلف: معصومه خاوری
چاپ اول: ۱۳۹۵ اش / ۱۴۳۸ ق
ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸
تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ - ۹ / ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ (داخلی ۱۰۵)
ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه، تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶
ایران، قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۴۰۲
pub.miu.ac.ir ✉ miup@pub.miu.ac.ir 📧 https://telegram.me/pub_almostafa

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

تربیت اجتماعی در قرآن

معصومه خاوری

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر
المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرفات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعه المصطفی رحمته‌الله العالمیه» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی رحمته‌الله «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی رحمته‌الله» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی رحمته‌الله

فهرست

بخش اول: کلیات

فصل اول: مفهوم و تعریف تربیت	۱۳
تربیت در لغت	۱۳
تربیت در اصطلاح	۱۴
مفهوم تربیت اجتماعی	۱۵
۱. مفهوم و تعریف اجتماع	۱۵
الف) اجتماع در لغت	۱۵
ب) انسان موجودی اجتماعی	۱۶
۲. جامعه‌پذیری یا اجتماعی شدن	۱۹
الف) دیدگاه جامعه‌گرایان	۱۹
ب) دیدگاه فردگرایان	۲۰
ج) دیدگاه اسلام	۲۰
فصل دوم: تربیت در نگاه برخی از مکاتب	۲۳
مکتب اگزیستانسیالیسم	۲۴
مکتب سلطه‌جویی و اقتدار	۳۰
مکتب اصالت رفتار	۳۴
مکتب اصالت تجربه	۳۸
مکتب اصالت علم	۴۱
مکتب تربیتی اسلام	۴۴

بخش دوم: بازتاب تربیت اجتماعی در قرآن

فصل اول: اهداف تربیت اجتماعی در قرآن.....	۶۱
تبادل بخشی به شخصیت فردی و اجتماعی انسان.....	۶۱
۱. عبودیت.....	۶۲
۲. عدالت.....	۶۷
افزایش و تقویت نقش فرد در اجتماع.....	۷۴
۱. واگذاری مسئولیت به مردم.....	۷۵
۲. اعطای آزادی به مردم.....	۷۹
۳. مشورت با مردم.....	۸۴
فراهم کردن زمینه رشد برای همه افراد.....	۸۷
۱. مساوات و برابری.....	۸۷
۲. اعتدال در برخورداری از نعمت‌ها.....	۹۰
ایجاد همبستگی اجتماعی.....	۹۵
۱. وحدت.....	۹۵
۲. تعاون.....	۱۰۰
فصل دوم: روش‌های تربیت اجتماعی در قرآن.....	۱۰۳
انواع روش‌های تربیت اجتماعی در قرآن.....	۱۰۳
۱. لزوم وفای به عهد.....	۱۰۴
۲. نظارت همگانی.....	۱۰۷
۳. بیان قصص انبیاء و سرگذشت ملل.....	۱۰۹
۴. ایجاد محیط مناسب تربیتی.....	۱۱۱
الف) خانواده.....	۱۱۷
ب) مسجد کانون تربیت انسان‌ها.....	۱۱۹
۵. اجرای مجازات.....	۱۲۲
۶. اتخاذ شیوه اسوه نمایی (روش الگویی).....	۱۲۵
فصل سوم: ثمرات بحث.....	۱۳۱
فرهنگ‌سازی تربیت دینی.....	۱۳۱
۱. مفهوم تربیت دینی.....	۱۳۲

فهرست ۷

۱۳۳	.....	۲. ضرورت تربیت دینی
۱۳۳	.....	الف) از لحاظ فردی
۱۳۳	.....	ب) از لحاظ اجتماعی
۱۳۴	.....	کشف و به‌کارگیری روش‌های پیشرفته‌تر
۱۳۶	.....	توجه به نقش نخبگان در جامعه
۱۳۶	.....	۱. نخبگان دینی و فرهنگی
۱۳۸	.....	۲. نخبگان سیاسی
۱۴۳	.....	کتابنامه

مقدمه

در قرآن مجید علاوه بر معارف و تعلیمات مربوط به مبدأ و معاد و دیگر مسائل اخلاقی و عبادی، یک سلسله مسائل و قوانین اجتماعی نیز آمده است. بدین دلیل که انسان یک زندگی گروهی و اجتماعی دارد و تا حدود زیادی پیشرفت‌ها و ترقی‌هایش را مدیون همین زندگی اجتماعی است. در عین حال این زندگی اجتماعی، مشکلات و عوارضی هم دارد که اگر به طور صحیحی از آن پرهیز نشود، نه تنها جامعه را از تکامل و پیشرفت بازمی‌دارد که ممکن است فجایعی به بار آورد که نسل انسان را به نابودی بکشاند. مسائلی از قبیل درگیری‌ها که از اصطکاک منافع و تزاخم حقوق و برتری‌جویی‌ها، انحصارطلبی‌ها، خودکامگی‌ها و خودخواهی‌ها به وجود می‌آید و عامل درگیری‌ها و نزاع‌های دو یا چند نفری و گاه سرچشمه جنگ‌های منطقه‌ای یا جهانی می‌گردد.

برخلاف پندار غلط برخی که معتقدند اسلام جز یک سلسله عبادات که به عالم آخرت ارتباط دارد شمول فراگیری بیشتری ندارد، برای حل تمام مشکلات، بهترین قانون و طرح‌ها را دارد؛ زیرا تمام نیروهای پراکنده جامعه انسانی را در سایه یک عامل وحدت نیرومند جمع‌آوری می‌کند؛

موانعی مانند رنگ‌ها و نژادها و زبان‌ها را برطرف می‌کند؛ وسیله پرورش استعدادهای نهفته و خلاقیت‌ها را فراهم می‌سازد و آزادی به معنای واقعی کلمه را تأمین کرده تا همه افراد در سایه آن بتوانند استعدادهای خود را شکوفا سازند. حق عادلانه هر کس و هر قشر را روشن می‌کند تا از تصادم‌ها و تجاوزها جلوگیری شود.^۱

در این اثر سعی شده است، اولاً: با بررسی برخی از مکاتب تربیتی مهم غرب، برتری نظام تربیتی اسلام بر سایر مکاتب به اثبات برسد و در ادامه بحث، تربیت اجتماعی از «منظر قرآن» پی گرفته شده و اهداف و روش‌هایی که در تربیت اجتماعی مدنظر قرآن می‌باشد، ذکر گردیده است.

---

۱. ناصر مکارم شیرازی، پیام قرآن، ج ۸، ص ۲۴۵ - ۲۴۸.